

Szegedi Új Zsinagóga és városi séta a szecesszió jegyében

2018. október 18.

Az EZÜSTNET Egyesület által, az Újbuda 60+ tagok részére szervezett kirándulást – közel 40 fős - nagy érdeklődés kísérte, hogy ellátogassanak Szegedre, megnézzék a felújított Új Zsinagógát, sétáljanak a Dél-alföldi, 161 ezer lakosú megyei jogú, Tisza-parti város szecessziós épületei között.

A szegedi **Új Zsinagóga** Baumhorn Lipót tervei alapján épült fel, Magyarország második, a világ negyedik legnagyobb zsinagógája. A 22 zsinagógát tervező építész legjelentősebb, legszebbnek tartott alkotása. Eklektikus stílusú épület, szecessziós, mór – arab - mediterrán, barokk, gótikus, román stíluselemekkel. Felújítása óta (950 millió HUF, 2017), Szeged egyik legfontosabb műemléke, kiváló akusztikájának és 1340 ülőhelyének köszönhetően rendszeresen komoly- és könnyűzenei koncerteket tartanak benne.

A nagy szabad építési telek lehetőséget nyújtott a tervezőnek arra, hogy a templomot szimmetrikus, központi elrendezésű, perspektívájában hatásos épületnek gondolja el. A templom stílusát tekintve eklektikus, a stíluskeveredés mégsem zavaró, mert egységet teremt a falak elefántcsont – fehér – kék - arany színharmóniája és a stílusjegyek mértékletes alkalmazása. Magyar nyelvű feliratot először jelenik meg a diadalíven: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!” A közbeékelte héber szöveg azonos tartalmú.

A zsinagóga legszebb része a kupolabelső, amely a világot szimbolizálja. A kupola csegyelére az erkölcsi létet meghatározó 3 tényező kerül: a Tóra, a munka, az emberszeretet.

A templomismertető előadás kitért a zsidó vallás ortodox és neológ ágára, az írásmódra, az időszámításra (2018 év - Gergely naptár szerinti: 5778), a fontosabb ünnepekre, szokásokra:

A SABBAT: szombat, a pihenés napja, a keresztény vallásban a vasárnap.

A zsidó vallás - más néven judaizmus, egyistenhívő vallás, amelyre az a felfogás jellemző, hogy Isten jelenléte elsősorban az emberi tettekben és a történelemben tapasztalható meg. Lényege az Isten által adott törvény, a TÓRA megtartása, a vallás értékei és hitelvei nem dogmatikus rendszerben, hanem az emberi cselekvések (jogi, társadalmi és rituális törvények, kultúra) révén fejeződnek ki - igen gazdag hagyomány- és szokásvilággal rendelkezik - mindezeket a Tóra, a zsidók legfontosabb szent szövege írja elő. Bár ma már a vallás híveinek csak kis része követi ezeket, jó néhány a mai napig él a családok mindennapjaiban. A zsidók szemében az otthon különleges szerepet tölt be. Ez az a hely, ahol a szent nap, a szombat elkezdődik. Ez a hetente megtartott pihenőnap péntek este, nem sokkal naplemente előtt kezdődik, a következő naplementéig tart - a zsidók számára a naplemente jelenti a nap kezdetét. Az otthon egyúttal az a hely is, ahol a családanya különösen fontos szerepet játszik.

A hagyomány a szombatot a Biblia első könyvében leírt teremtetéstörténethez köti. Eszerint Isten megpihent a hetedik napon - ezért a szombat a pihenés, az imádság és a tanulás napja. A szombat kezdetekor a ház asszonya meggyújt legalább két gyertyát, elmond egy imádságot. Ezután - még az étkezés megkezdése előtt - a családfő elvégzi a kidust, azaz boráldást. Kezébe vesz egy borral - az öröm szimbóluma - telt serleget, és megáldja. Mindenki iszik a serlegeből. A családfő megáldja az adott napot, a feleségét és a gyermekeit. Az étkezés a barhesz - vagy hálá, azaz mákkal vagy szezámmaggal megszórt fonott kalács - megáldásával kezdődik. Mivel a szombat a pihenés napja, mikor semmilyen munkát nem szabad végezni, minden ételt előre elkészítenek. A Tóra előírásait szigorúan követő zsidók közül néhányan még telefont és autót sem használnak szombaton. Mások legfeljebb a zsinagógába mennek autóval. Sok zsidó otthonban apró dobozt erősítenek a bejárati ajtó jobb oldali ajtófélfájához. A dobozban mezuzá, egy kis pergamenlap rejlik, melyen kézzel írva az egyik legfontosabb zsidó imádság, a Smá Jisraél szavai szerepelnek.

PÉSZAH: a zsidó húsvét, pászkaünnep, az egyiptomi kivonulás ünnepe, Széder (étkezési szokás, a bor négy-szeri ivása: „megszabadítalak” - szabadulás Egyiptomból, „megmentelek” - megváltás a szolgaságból, „megváltalak” - szabad néppé formálódás, „népemmé fogadlak” - az isteni kiválasztásra emlékeznek, a zsidóság Isten kiválasztott népe.

HANUKA: a fény, a szentély újjá avatásának ünnepe (tartozék: kilencágú gyertyatartó, a gyerekek ajándékot kapnak. Maimonides a legszegényebb zsidókat arra inti, hogy gyújtsanak lámpást az ünnep alkalmából, akkor is, ha el kell adniuk a ruháikat, hogy olajat vásárolhassanak.)

JOM KIPPUR: az engesztelés napja (Isten megbocsátja Izrael fiainak az aranyborjú imádságának bűnét)

PURIM: a perzsa uralom alatt élő zsidó közösség megmenekülésére emlékeznek

TISÁ BEÁV: gyásznap, az első (i.e. 586-ban Salamon templomát kifosztják, porig égetik) és a második templom (70-ben Titus vezette légiók rombolják le) pusztulásának emléknapja. BAR MICVA (a törvény fia) és BAT MICVA (a törvény leánya): a zsidó vallás egyik legfontosabb törvénye az, hogy minden újszülött fiúgyermeket körül kell metélni. Erre a berit mila és brisz néven is ismert szertartásra a fiú életének 8. napján kerül sor. Ugyanekkor hirdetik ki a gyermek nevét is. A zsidó fiúkat 13. születésnapjuk után tekintik felnőttnek, ekkor lesz belőlük bar micva, a törvény fia. A lányok 12. születésnapjuk után válnak bat micvává, a törvény leányává.

A szecessziós séta vezetőjének – Kovácsné Burics Judit középiskolai történelem szakos tanár - lokálpatriotizmusa, lakókörnyezetének szeretete átütő erővel hatott, lelkesen követtük, mindent meg akart mutatni nekünk, a mindennél még többet is. Nem tartom szentségtörésnek, ha merészkedem Ady: A Gare de l'Esten versét aktualizálni, amikor az eredeti szöveget „Szép ámulások szent városa, Párizs” módosítom „Szép ámulások szent városa, Szeged”.

A városnézés előtt a vezető elmondta a nagy árvíz és az újjáépítés rövid történetét, a séta során az épületek szakszerű művészettörténeti leírását kaptuk, fűszerezve a kapcsolódó érdekes történetekkel.

A 2,5 órás séta útvonalának vázlatát megkaptam a séta vezetőjétől.

A Magyar Ede tér Magyar Ede: Reök palota (1907), Jósika u. Baumhorn Lipót: Új zsinagóga (1902), ezt a sétából kihagytuk, mivel délelőtt ellátogattunk ide, meghallgattuk a templomismertető előadást. A Tábor u. Magyar Ede: Goldschmidt ház (1905), Lechner tér Kótay Pál: Ikervillák Raffay- és Szígyártó-ház (1903), Szent István tér Zielinski Szilárd és Korb Flóris: Víztorony (1904), Mérnök Pantheon szobrai (2006-2009), Szent Mihály u. Raichle J. Ferenc: Mórícsház (1912).

A Tisza Lajos körút Raichle J. Ferenc: Gróf palota (1913). Kálvin téren Magyar Ede: Református palotája (1911), Takarékné u. Baumhorn Lipót: Takarékpénztár (1905). A Horvát Mihály u. Baumhorn Lipót: Vasalóház (1913), Stefánia sétány Baumgarten Sándor: Kőrösy József Közgazdasági Szakgimnázium (1900). A Dózsa György u. Erdélyi Mihály és Lechner Ödön: Deutsch palota (1902), Dankó Pista szobor (1912). A Deák Ferenc u. Kótay Pál: Beregi ház (1903), Tömörkény u. Baumgarten Sándor: Tömörkény István Gimnázium (1902), Kárász u. Baumhorn Lipót: Wagner palota (1905). Magyar Ede tervezte: Ungár-Mayer-palota (1911), bementünk néhányan a Salamander Cipőboltba, hogy lássuk az egykori kávéház mennyezetét. A Szentháromság u. Raichle J. Ferenc: Raichle-palota (1910), Tisza Lajos körút Tóbiás László: Márer ház (1911), geometrikus szecessziós alkotás, egyben utolsó volt hosszú sétánk során.

A séta során a szecessziós épületeken kívül láttuk: a városatyák elhatározása nyomán, hálaadásként felépült neoromán stílusú (1913-1930) Fogadalmi templomot. A Magyarok Nagyasszonya székesegyházat (tervezők: Schulek Frigyes, Foerk Ernő), a copfstílusú (1882-1883). A Városházát (tervezők: Lechner Ödön, Pártos Gyula), az eklektikus stílusú (1882-1883). A Nemzeti Színházat (tervezők: Ferdinand Fellner és Hermann Helmer), a klasszicista stílusú Móra Ferenc Múzeumot, aminek állandó kiállítása (2010.08.18.): „Szöged hirős város”, „Páratlanok” c. időszaki kiállítása (2018.05.10-12.31.) a szegedi papucs történetét mutatja be. „Az Évmilliók urai” (élethű dinók Amerikából) c. időszaki kiállítás (2018.07.14-2019.01.11.) igen népszerű a gyerekek körében.

Természetesen megnéztük a csendes, békés szőke Tiszát, nem lehet elhinni mire volt képes, elpusztította a várost, de az újjáépített, a közelmúltban felújított épületei szépek, vizuális élményt adtak.

A séta után, ami eszünkbe jut Szegedről:

Juhász Gyula: Szonett Szegedhez

„A magyar Alföld legszebb délibábja
Te vagy, szülötte városom, Szeged,
De nem csalóka nyári fény varázsa,
Hanem valóság bús puszták felett.

Az égbe törnek tornyaid kevélyen
S a szőke magyar vízben rengenek
A palotáid és a magyar éjben
Virrasztó lángod nagy-messze remeg.

Dugonics András nézi, hogyan épül,
Magasba hogy tör házad, szellemed,
Hogy szebb lettél, mint voltál, nagy Szeged!

Magyar emlékül és magyar reményül
Állj boldogan és büszkén, ősi város,
Simulj szerelmes szívvel a Tiszához.”

A régi - mellette a nagy árvízre (1879.03.12.) emlékeztető csónak - és az új zsinagóga Róth Manó üvegablakán.

Köszönet a Szervezőknek a nívós és gazdag program létrehozásáért, és az eseményt megörökítő tagjainknak a fotókért.

Az élményt lejegyezte: Győrfiné Dr. Buzási Anna, a krónikás

Az Egyesület működésének és kulturális programjainak támogatói:

